

ספרות עברית וכללית

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעה וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.
פרק ראשון: שירה (שירים מן המחצית השנייה של המאה ה-20 בנושא החברה הישראלית – בין שבר לאיחוי)
פרק שני: דרמה (מחזה מודרני)
פרק שלישי: ספרי קריאה
- הפרק הראשון במבחן (שירה) הוא חובה (60 נקודות).
מן הפרקים השני והשלישי יש לבחור בפרק אחד ולענות על השאלות לפי ההוראות בו (40 נקודות).
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימת היצירות.
- ד. הוראות מיוחדות:
- (1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת להשיב עליה.
 - (2) אין להדגים באמצעות אותה יצירה בתשובות שונות.
 - (3) שים לב לכתב, לכתוב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.
 - (4) לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.
לנבחנים אקסטרניים ונבחני משנה: תימסר רשימת יצירות.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון — שירה

שירים מן המחצית השנייה של המאה ה-20 בנושא החברה הישראלית — בין שבר לאיחוי

(60 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 1-6 (לכל שאלה — 30 נקודות).

1. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

נַעֲרָה מִן הַקְטָמוֹנִים (חֲתָר־אֶרֶץ) / מירי בן שמחון

נַעֲרָה שְׁחוֹרָה עִם חֲטָטִים בְּפָנִים
עַל־זֶה אֶלְפִנְדָרִי
בְּמָקוֹם שְׂנוּעַד לְאֲנָשִׁים אַחֲרִים
מְכַבֶּסֶת אֶת בְּגָדֶיהָ
5 כְּמִי שֶׁעוֹשֶׂה הַטוֹב בְּעִינֵי אֱלֹהִים
אַחַר כֵּן תְּדַיֵּחַ רֵצְפָה
וּתְתַקֵּן פְּרָחִים בְּאֶגְרֵט
הִיא מֵתְאַמֶּה אֶת צִבְעֵי הַחֲלָצָה לְחֻצָאִית
הִיא לֹא שְׂמָה עַל הַחֲטָטִים בְּפָנִים
10 הִיא שְׂמָה עַל זֶה שֶׁכָּבְהָ עָבְהָ שֶׁל "מִיָּק אֶפ"
וְלֹא רוֹאִים כָּל כֵּן.
בְּכָל זְכוֹתֶיהָ וְהַצְלָחוֹתֶיהָ לֹא תְלוּיּוֹת בָּזָה
הִיא מְקַפֵּדָה לְמַלֵּא אֶת חוֹבוֹתֶיהָ לְפִי הַסֵּדֶר
וְאֲמוּנָה הֵיטֵב עַל מִי "בְּסֵדֶר" מִי "לֹא בְּסֵדֶר".
15 מְדִי פֶעַם יֵשׁ לָהּ הַתְּפָרָצִיּוֹת, אֲבָל בְּצִדָּק
בְּהַתְחַשֵּׁב בְּעֵבֶדָה שֶׁכָּל כֵּן הִרְבָּה אֲנָשִׁים לֹא יוֹדְעִים אִיךָ לְהִתְנַהֵג
זֶה הַטֵּבֵעַ שֶׁלָּהּ
הִיא לֹא סוֹבֵלֶת אֶת כָּל אֱלֹהֵי שְׂאוֹמְרִים שְׂטִיּוֹת
שְׂאִין לָהֶם טַעַם
20 וְשֶׁלֹּא שׂוֹמְרִים עַל הַכְּבוֹד שֶׁלָּהֶם
אֲמָא שֶׁלָּהּ מֵתָה מֵהַתְקַחַף לֵב כְּשֶׁהִיְתָה קִטְנָה
וְאֲבֵא שֶׁלָּהּ שָׂרֵת בְּבֵית־סֵפֶר מְמַלְכֶתִי דָתִי עַל יַד הַבַּיִת
הִיא אוֹהֶבֶת אֶת הָאֵחַ שֶׁלָּהּ יַעֲקֹב
שֶׁהִתְקַדַּם בְּחַיִּים
25 וְהוּא אֲדַמְיִינִסְטֵרְטוֹר בְּמַחְלָקַת הַמְּשָׁק שֶׁל הָאוּנִיבֶרְסִיטָה
אַחֲרָי עַל כֵּן וְכֵן עוֹבְדִים
שֶׁמְקַבְּלִים אֶת הַמְּשָׁכָרֶת מִיָּדוֹ וְנוֹתְנִים לוֹ כְּבוֹד.

היא כתבנית ומספיקה 120 מלים בדקה
העבודה זה הדבר הכי חשוב בשבילה בחיים
30 כל בקר ב־7:30 בדיוק רואים אותה בתחנה
(יש לה קביעות וגם הפנסיה שלה מסדרת).
בשעות הפנויות היא סורגת גובלנים
שקנתה בעיר העתיקה בשבת.
אשר מתקשר לפעמים מן המוסך
35 אבל היא לא מראה לו פנים כל כך
זה טוב בשביל שידע שהיא רצינית
ושלא יחשב שהיא תסכים לפני החתונה.
לפעמים היא יוצאת עם אה שלה יעקב לסרט
מגלח למשעי ובנעלים מצחצחות
40 וכל השכונה רואה שהיא מבלה
והשם שלה נשאר נקי.
כלם בשכונה יודעים שעליזה היא בחורה ללא רבב
אומרת "שלום" ו"מה שלום הילדים"
יודעת לתפור ויושבת בבית
45 בחורה רצינית.
יום יבוא והמזל שלה יבוא גם כן
יבוא בחור לענין והיא תתחתן
ותוליד ילדים שיגדלו בעזרת השם
ויעריכו את האמא שלהם.

מהו היחס של עליזה אלפנדרי למוסכמות החברה הסובבת אותה? הסבר מה אפשר ללמוד על החברה מן המוסכמות האלה.

2. לפניך שיר בלי שם (המתחיל במילים "סלימה את דומעת") מאת אמירה הס. קרא את השיר, וענה על השאלה שאחריו.

- 1 בית 1
 סְלִימָה אֶת דּוֹמְעַת שָׁם עֵדִין לַיָּד הַפְּרִיז'יָדֵר עִם בְּלוֹק הַקָּרַח עַל
 הָעֵינַיִם שְׁלִי
 זֶה הָיָה בְּצָרִיף הַפַּח
 שׁוּם קוֹסִים מְאָרֶץ עוֹצוּ לִי לְאֵן לְרוּץ לֹא בָּא
 מִמְסַמְרַת נִפְשִׁי שְׁלֹא תִפְרַח
 עֲמַדְתִּי לַיָּדָּךְ סְלִימָה וְלִילָה בְּמַעֲבְרָה חֲלַף מְעֵלִינוּ כְּמוֹ צֶל כְּבֵד
- 2 בית 2
 יֵשׁ לֵילוֹת שְׂזָכְרוֹן קַקְטוּסִים מְעַקְצִים בְּלִשׁוֹן וּבְגוּף
 כִּי אֶכְלָתִי מִפְּרִי דַעַת הַצֶּבֶר
- 3 בית 3
 הוּ רֵיחַ נְרִקִיסִים מִשְׁכָּר
 מוֹשֵׁף רַגְלִי יֶלֶד לְרוּץ עִמָּךְ בְּתוֹךְ בְּצַת נַחַל קִישׁוֹן
 וְזָרִים בְּיָדָיו -
 רִיצַת בְּקָר חֲלוּמָה אֶל לַע הַבְּצוֹת הַמְּרָהִיב
 הֵקִיצַתְנִי אֶל בְּקָר שְׁכָלוּ שְׂכָר וּשְׁעַת בֵּין שְׁמֹשׁוֹת אֲדִירָה
 חֲפָנָה אֶל תּוֹכֶיךָ יֶלְדָה קָלַת גּוּף נוֹשְׁמַת נוֹף
 פְּרוּשׁ לְכָל גּוֹלָה אֶל עוֹלָמוֹ.
- 4 בית 4
 הֵייתִי עֲשׂוּיָה מְשִׁי טְהוֹר וּמְלַמָּה
 וְנִפְשִׁי מְסֻרָת בְּפֶרַח מְסַרְק שׁוֹלְמִית
- 5 בית 5
 מַה לָּךְ סְלִימָה טָרָם נוֹלְדָתְךָ נִסְפִית אֶל יָמִים גְּקָשִׁים וְאֶת עוֹדָךְ
 נָצַן מִתְהַפֵּף לְאִשָּׁה בְּעוֹלַת אִישׁ, יֶלְדָה יְתוּמָה מְאָב
 וְאִין לָהּ חוֹבֵק. וְרַק אֲנִי נִצְבָתִי לָךְ מְרַחוֹק עַל שְׁפַת הַיָּאוֹר
 מְאֻסְפַת אוֹתָךְ אֶל תּוֹכִי גְרָה אֲסוּפִית
- 6 בית 6
 עֵינֶיךָ כֹּה קִטְנוֹת וְיוֹקְדוֹת רָגַשׁ סְתוּם
 כְּמוֹ חֵד חֲנִית
 כְּמוֹ יְהִלוּם מְלֻטֵשׁ
 בֵּין עֵי חֲרָבוֹת שְׁמֻחָתְךָ
 עוֹד בְּךָ דְּקָלִים וְעֵסִים הַתְּמָר.

פרש את בית 2 בשיר, והסבר את תרומתו להבנת החוויה של הדוברת בשיר.

3. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

וְהַגִּירַת הַוְרִי / יהודה עמיחי

וְהַגִּירַת הַוְרִי לֹא נִרְגָּעָה בִּי.
דָּמִי מִמְּשִׁיחַ עֲדִין לְשִׁקְשֵׁק בְּדַפְנוֹתַי
גַּם אַחַר שֶׁכָּבַר הַנַּח הַכְּלִי עַל מְקוֹמוֹ.
וְהַגִּירַת הַוְרִי לֹא נִרְגָּעָה בִּי.
רוּחוֹת זְמַן רַב עַל אֲבָנִים. 5
הָאֲדָמָה שׁוֹכַחַת צַעֲדֵי דוֹרְכִים בָּהּ.
גּוֹרֵל נוֹרָא. קִטְעֵי שִׁיחָה אַחַר חֲצוֹת.
הַשֹּׁג וְנִסְיָגָה. לִילָה מְזֹכִיר וְיוֹם מְשֹׁכֵחַ.
עֵינַי שֶׁהִסְתַּכְּלוּ זְמַן רַב לְתוֹךְ מְדַבֵּר גְּדוֹל
וְנִרְגָּעוּ מְעַט. אֲשֶׁה אַחַת. כְּלָלִי מְשֻׁחָק 10
שֶׁלֹּא הִסְבִּירוּ לִי הַיֵּטֵב. חֲקִי כָּאֵב וְכֶבֶד.
עוֹד עֹכְשׁוֹ לְבִי, בְּקִשִּׁי יִשְׁתַּכֵּר
בְּלֶחֶם אֲהַבְתוּ הַיּוֹמִיּוֹמִית. הַוְרִי בְּמוֹ הַגִּירָתָם.
עַל אִם הַדְרָךְ, בָּהּ אֲנִי תָמִיד יְתוֹם בְּלִי אִם,
צַעִיר מְדִי בְשִׁבִיל לְמוֹת, זָקֵן מְדִי לְמִשְׁחָקִים. 15
וְעֵיפוֹת חוֹצֵב וְרִיקְנוֹת הַמְחַצְבָּה בְּגוֹף אֶחָד.
אֲרַכְאוֹלוֹגִיָּה שֶׁל עֵתִיד, בְּתֵי נִכּוֹת
שֶׁל מָה שֶׁלֹּא הָיָה. וְהַגִּירַת הַוְרִי
לֹא נִרְגָּעָה בִּי, וּמַעֲמִים מְרִים לְמַדְתִּי
שְׁפוֹת מְרוֹת לְמַעַן שְׁתִּיקָתִי 20
בֵּין הַבְּתִים, אֲשֶׁר דּוֹמִים לְאֲנִיּוֹת תָּמִיד.
וּכְבֵּר עוֹרְקִי וְגַם גִּידֵי כֶסֶבֶד
שֶׁל חֲבָלִים שֶׁלֹּא אֲתִיר. וְאַחַר־כֵּן
מוֹתִי וְסוֹף לְהַגִּירַת הַוְרִי.

"וּכְבֵּר עוֹרְקִי וְגַם גִּידֵי כֶסֶבֶד"

שֶׁל חֲבָלִים שֶׁלֹּא אֲתִיר. (שורות 22-23)

הסבר כיצד הדימוי בשורות אלה מבטא את חוויית ההגירה, כפי שהמשורר מתאר אותה בשיר כולו. הדגם את דבריך.

4. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

ספור על הסבתא / אריה סיון

אתה רוצה לדעת מה היָה פה פעם במקום הזה
לפני הכביש והבתים ואילנות הסרק?
חול היָה פה פעם במקום הזה, חול בתולי
וסבתך הייתה הולכת פה מתחת לשקמה
5 וצפרים היו תוקעות מקוריהן בפרִי הלא מוגן
ומציצות מעל ראשה את ציוצי המלחמה הנוראה מכל –
המלחמה על שטח המחיה.
וסבתך, עלמה תמה, חשבה לפי תמה
כי אלו הן סימפוניות מפלאות
10 לקבוד השחר הבוקע מחדש,
אולי אפילו לקבודה.
וזה הביא אותה להתישב פה, במקום הזה –
ואת השאר אתה יודע, בודאי.

מהי הביקורת המשתמעת מן ה"סיפור על הסבתא", וכלפי מי היא מופנית, לדעתך?
הסבר את התרומה של הביקורת לבניית משמעות השיר.

5. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

על שתיקתם של התימנים / אהרן אלמוג

אל בית סבי באו תימנים ממחנה יוסף
ישבו ושתקו
כשאחד שר השני חכה
כך גדלתי בין נהמה
לשתיקה
עכשו התקינו לאבי טלפון והוא יושב
ומחכה לצלצל
שמונים שנה שתק שתקו אבותיו
עכשו הוא רוצה שיקשיבו לדבריו

כיצד קרבה וריחוק באים לידי ביטוי בשיר זה? הסבר את תרומתם לבניית משמעות השיר.

6. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

מתחת לפני האדמה / אלי אליהו

בית 1
ומה לעשות שאצלי
הנתוח הצליח ובגדד
מתה. ולא נותרה
אלא המוסיקה שהיה אבי
שומע בתחנות הבושה,
כשהמתין בחניון התת־קרקעי,
לקחת אותי אל צבא העם
בדרכו לעבודה.

בית 2
ולא אשכח לעולם
את עצב ידו המגוששת
אחר העברית, להחליף מהר,
לפני שיוצאים ועולים
מעל פני האדמה.

תאר את אחד מן הניגודים בשיר, והסבר את תרומתו לבניית משמעות השיר.

פרק שני – דרמה (40 נקודות)

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מן השאלות 7-8.

מחזה מודרני

שים לב: בשאלות 7-8 אפשר לענות רק על פי אחד מן המחזות ברשימה שלפניך.

מי מפחד מווירג'יניה וולף / אדוארד אלבי; משרתם של שני אדונים / קרלו גולדוני; מקווה / הדר גלרון;

שבעה / שמואל הספרי; חשיבותה של רצינות / אוסקר ויילד; מסיבת יום הולדת / הרולד פינטר

7. בחר בשני דיאלוגים מרכזיים במחזה שלמדת, וכתוב בקצרה מה נאמר בכל אחד מהם. הסבר מה אפשר ללמוד מכל אחד מן הדיאלוגים על האופי של כל אחת מן הדמויות המשתתפות בו.
8. האם הדמות המרכזית במחזה שלמדת חיה את חייה כרצונה או בחירותיה מושפעות מגורמים חיצוניים (כמו חברה, משפחה, נסיבות כלכליות, נסיבות היסטוריות)? הסבר והדגם את דבריך.

פרק שלישי – ספרי קריאה (40 נקודות)

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מן השאלות 9-10.

שים לב: בשאלות 9-10 אפשר לענות רק על פי ספרי הקריאה האלה:

מישהו לרוץ אתו / דויד גרוסמן; המקרה המוזר של הכלב בשעת לילה / מארק האדון; החברה הגאונה / אלנה פרנטה;

האישה בלבן / וילקי קולינס; סמטת השקדיות בעומריג'אן / דורית רביניאן

9. בספרים רבים הדמות המרכזית עוברת שינוי משמעותי לאורך העלילה.

האם קביעה זו מתאימה גם לדמות המרכזית בספר הקריאה שלמדת? הסבר והדגם את דבריך.

10. לאחר קריאת ספר נחקקים בזיכרונו פרטים כמו דמויות, סצנות ורעיונות.

תאר שניים מן הפרטים מספר הקריאה שלמדת שנחקקו בזיכרונו, והסבר מדוע הם הרשימו אותך.

בהצלחה!